

Kennis inzetten om een goede deal te bereiken

Joop Oude Lohuis (48) is teamleider Klimaat en Mondiale Duurzaamheid. Voordat hij naar Bilthoven kwam heeft hij bij vijf andere organisaties gewerkt op het werkterrein energie, milieu en markt.

“De fusie is een interessant proces, ook conceptueel. Zo blijken de twee bloedgroepen andere opvattingen te hebben over sommige fundamentele begrippen. Neem duurzaamheid. Wij hebben hier in PBL-Oost ooit heftige en fundamentele discussies gehad over die term en nu worden we door de Haagse collega’s weer uitgedaagd om te zeggen wat we eigenlijk met dat begrip bedoelen. Je moet dus je eigen verhaal opnieuw vertellen en verbinding zoeken met een ander verhaal. In Bilthoven kwamen we uit op een redelijk brede definitie van duurzaamheid, met als constante dat je binnen duurzaamheid *people, planet and profit* steeds in betrokkenheid op elkaar denkt. De definitie is plooibaar omdat sommige grote wereldproblemen vooral afriuilrelaties veronderstellen. Meer welvaart betekent meestal minder natuur, maar als door die welvaart de sociale stabiliteit enorm toeneemt kan er toch sprake zijn van duurzame ontwikkeling - ondanks het verlies aan natuur dus. Dat is een langzaam gegroeid denkkader hier. Het afwegingskader in PBL-West is anders: zij spiegelen de wereld in eerste instantie af binnen de ruimte en zien het als hun taak om de politiek van advies te dienen over de inrichting van die beperkte, maar constante ruimte. De bloedgroepen kennen dus verschillende afwegingsvragen.

Onze werkwijzen verschillen ook. Meten is de oorsprong van de milieuwetenschappen. Je meet het gehalte stikstofdioxide in water en als die concentratie de gezondheid gaat bedreigen, moet er beleid komen. Wij hebben dus van oudsher te maken met twee pijlers: natuurwetenschappelijke kennis en de politieke discussie over normen. Als de maatschappij die normen heeft bepaald dan nemen wij deze als uitgangspunt. Ik denk wel eens dat de Haagse collega’s ons daardoor bevooroordeeld, want groen vinden. Dat is niet helemaal zo; je kunt als wetenschapper niet aangeven wanneer ‘de natuur’ op is, of water té vervuild. De politiek stelt bijvoorbeeld: ‘Water is té vervuild en daarmee ongezond als het 50 mg nitraat per liter bevat’. Die normen nemen wij vervolgens als uitgangspunt voor onze rapportages. Als PBL-West vraagt: ‘Wat is de wetenschappelijke ratio achter die norm?’, dan kunnen wij als wetenschappers wel bewijzen dat nitraat slecht is voor de gezondheid, maar de precieze norm is dus uiteindelijk een politieke keuze.

De collega’s in Den Haag zijn van oudsher meer bezig met visie, met beelden en beleving. Een ruimtelijke ordenaar gaat altijd al de dialoog aan met maatschappelijke partners; hij of zij zit vanzelfsprekender in een soort debat. Zelf zou ik graag wat meer interactie willen met maatschappelijke partijen, bijvoorbeeld op het terrein van klimaat en energie - ik zou meer toegang willen hebben tot de kennis die bij marktpartijen zit. Het lijkt me bijvoorbeeld interessant om mee te werken aan de lange termijnscenario’s van Shell. Maar dat doen we nu niet. Wij werken strikt voor nationale en internationale overheden, bang als we zijn dat maatschappelijke belangen teveel in onze adviezen gaan doorklinken. Helemaal afgesloten is de route richting *stakeholders* overigens niet; we kunnen wel naar belangengroepen toe als wij zelf het thema bepalen. Toen we ons eerste optiedocument voor klimaatmaatregelen maakten hebben we uitgebreid gesproken met de industrie en brancheorganisaties. Klaas van Egmond, de directeur van het MNP, was daar eigenlijk niet zo’n voorstander van; hij vond dat je je eigen verhaal kon verliezen als je teveel met belanghebbende partijen sprak. Ik denk persoonlijk dat de angst dat wij door belangen gestuurd worden groter is dan

het werkelijke spanningsveld; wij zijn capabel genoeg om maatschappelijk relevante materie toch neutraal te brengen. Maarten Hajer geeft wat meer ruimte om contact te zoeken met maatschappelijke partijen. Dus net als PBL-Den Haag schuiven wij waarschijnlijk iets vaker aan tafel met *stakeholders*. Ik vind dat winst, het maakt het werk interessanter en het draagvlak voor onze conclusies groter.

Toen ik bij EnergieNed werkte, fuseerden de elektriciteits-, de gas- en de stadsverwarmingsleveranciers. Jaren na de fusie dacht ik nog: 'Hé, daar komt een gasjongen aan!' Dat zag je al aan de kleren die zo'n man droeg. Het heeft tien jaar geduurd voordat we bij EnergieNed echt een eenheid vormden. Ook hier zal de fusie tijd kosten. De fusie is bovendien opgelegd - het is niet ons eigen idee. Maar in de grond kunnen we elkaar goed vinden omdat we het over de cruciale kenmerken van onze organisatie hartgrondig eens zijn: we zijn wetenschappelijk en we zijn neutraal. Een goed voorbeeld van een vruchtbare samenwerking tussen PBL-Oost en -West is het project *Windenergie op de Noordzee*, waarin we de merites van mogelijke windparken op de Noordzee bestuderen. Zo'n onderwerp leent zich er natuurlijk ook voor – het project gaat over duurzame energie, maar ook over de inrichting van Nederland. Wat mij betreft gebruiken we vooral dit soort projecten waarin duurzaamheid en ruimtelijke ordening elkaar ontmoeten om samenwerking te bevorderen, en nemen we daar ook de tijd voor. Zo kan het onderlinge begrip en respect verder groeien terwijl we onze productiviteit hoog houden.

Overlap is er dus zeker, maar verschillen zijn er ook. Ik zie de armoede en kwetsbaarheid in de Sub-Sahara-regio als een voor het PBL en de nationale overheid relevant duurzaamheidsprobleem, maar zo'n thema staat ver af van vragen omtrent de inrichting van de Zuidplaspolder. Waar PBL-West vaak studies verricht in Nederlandse regio's, kijkt PBL-Oost geregeld over de landsgrenzen heen - en beide benaderingen dienen een *nationaal* belang. Toch zullen we als PBL regelmatig moeten kiezen waar we onze tijd in stoppen: in regionale krimp of in de verzuring van Europa? In visies op de Randstad of in de klimaatop in Kopenhagen? Die keuze vindt nu op louter pragmatische gronden plaats: we kijken of er een goede vraag ligt, of we tijd hebben, of we beschikken over expertise. Er ligt nog geen duidelijke ratio onder die keuzes, en die zou ik eigenlijk ook niet zo één twee drie kunnen opstellen. Je kunt wel zeggen: 'Dáár wil ik heen groeien!', maar je zult ook moeten aangeven waar je gaat krimpen. Hoe maak je samen moeilijke keuzes als je nog niet één club bent? Hoe rond je een discussie tussen 250 mensen goed af? Dat zal de *proof of the pudding* worden. Al met al is er op dit moment door de fusie nog weinig winst toonbaar, terwijl de nadelen wel gevoeld worden. Zo'n situatie moet niet te lang duren. Ik verlang naar het moment waarop we echt gaan bouwen.

Ik houd me op het PBL bezig met klimaat, energie en mondiale duurzaamheid. Klimaat bijvoorbeeld is voor een maatschappelijk geïnteresseerde beleidsonderzoeker een prachtig onderwerp: het is hoogst relevant, de effecten hebben een lange looptijd, en er spelen grote belangen. Ik kan op dit thema dus veel kennis integreren. Voor mij is de vraag: hoe kan het PBL de nationale regering en de Europese Commissie ondersteunen om tot een goede klimaatdeal te komen? In de internationale arena speelt kennis een nog veel grotere rol dan op nationaal niveau. Willen landen overeenstemming bereiken, dan moet de informatie op basis waarvan zij met elkaar onderhandelen heel neutraal zijn.

Klimaatbeleid wordt tegenwoordig voor het merendeel bepaald in Brussel. Als kennisclub beschikken wij over informatie op grond waarvan de Europese Commissie haar onderhandelingsdoelen goed kan kiezen. Daarom verstrekken wij soms - als een lid van de Europese Commissie dat vraagt - direct

beschikbare info aan Brussel. Meestal levert dat geen problemen op omdat het volkomen in het belang van Nederland is dat de stem van Europa wereldwijd krachtig doorklinkt. Een goede bijdrage van ons aan de Europese Commissie kan daarbij helpen. Maar soms is het opletten. Uit onze modellen kan bijvoorbeeld blijken dat Nederland meer dan gemiddeld bijdraagt aan de Europese verzuring, waarop Nederland vervolgens dure compensatiemaatregelen moet treffen. Heel af en toe horen we van VROM-ambtenaren: 'Je had die analyse niet voor de Commissie mogen doen', omdat zij daardoor niet strategisch met diezelfde informatie konden omgaan. Persoonlijk vind ik dat onze kennis ten dienste moet kunnen staan van zowel Brussel als Den Haag, omdat relevant beleid op twee plekken tegelijk wordt gemaakt. Wel is het zaak om altijd transparant te zijn. Dus Nederland moet weten wat wij de Europese Commissie adviseren en vice versa. We zijn inmiddels veel wijzer geworden; in een door en door strategisch veld moet je zelf ook een beetje strategisch zijn.

Op de mondiale klimaatconferentie in Kopenhagen straks in december zal het Kyoto-protocol worden opgevolgd door een Kopenhagen-protocol vol afspraken om de opwarming van de aarde te beperken. Nederland gaat daar met een brede onderhandelingsdelegatie naar toe en VROM wil daar graag mensen van ons in hebben omdat de materie zo complex is. Ik vind het logisch dat VROM-ambtenaren zich door ons willen laten ondersteunen. Wij hebben de kennis om in te zien wat een onderhandelingsvoorstel voor Nederland betekent. Stel dat in Kopenhagen wordt voorgesteld dat Europese landen in 2020 dertig procent minder broeikasgassen mogen uitstoten, dan weten wij wat voor soort inspanning Nederland daarvoor moet leveren. Wij kunnen bovendien inschatten of een alternatief voorstel om in 2040 vijftig procent minder broeikasgassen te produceren voor Nederland gunstiger is of niet. VROM heeft dat soort analysemodellen en kennis niet. Anderzijds: we maken dan wél deel uit van de regeringsdelegatie, terwijl onze onafhankelijkheid als planbureau onze troef is. Dat is een spanning. Maar de besluiten die in Kopenhagen of daarna genomen gaan worden, zullen volop doorwerken in nationaal en Europees beleid. Daar wordt de speelruimte voor de komende jaren bepaald. Ik vind dat we daar bij moeten zijn."